

Habilitet

Kommunestyret 13. februar 2024

Kommuneadvokat Ingvild B Bøhmer og advokat Line With

Verdier og prinsipper i forvaltningsretten

Rettferdighet

Rettsikkerhet

Habilitet

Legalitet

Saklighet

Begrunnelse

Forsvarlighet

Forutberegnelighet

Veiledning

Kontradiksjon

Effektivitet

Likhet

Klagerett

Tillit

Utredningsplikt

Forvaltningsrettens janusansikt

Gir det offentlige grunnlag for å utøve myndighet

Setter samtidig grenser for det offentliges handlingsrom og regler for saksbehandling

Habilitet på dagsorden

- Høyaktuelt i nasjonal politikk for tiden
- Det er et like viktig spørsmål i lokalpolitikken.

Hvorfor har vi regler om saksbehandling og habilitet?

- Forvaltningsloven inneholder «oppskrift» for behandlingsmåten i forvaltningssaker
- Reglene skal bl.a. sikre rettssikkerhet og at befolkningen har tillit til de vedtak som treffes
- Forvaltningslovens anvendelsesområde:
  - Virksomhet som drives av forvaltningsorganer (alle statlige og kommunale organer, inkludert folkevalgte organer) når ikke annet er bestemt i lov eller forskrift

Mulige konsekvenser ved overtredelse av reglene

- Vedtaket kan bli kjent ugyldig – ny runde med saksbehandling og vedtak
  - Klage
  - Lovlighetskontroll ved politiske vedtak
- Erstatningsansvar for kommunen
- Klage til sivilombudet og mulige pålegg om å rette opp i eventuelle feil derfra

Habilitet – «et spørsmål om tillit»

*For at kommunesektoren skal ha **tillit og troverdighet**, er det sentralt at de som er involvert i kommunale beslutninger og saksbehandling, opptrer tillitvekkende og med høy etisk standard. **Folkevalgte**, ansatte og organisasjonen må ha et bevisst forhold til dette.*

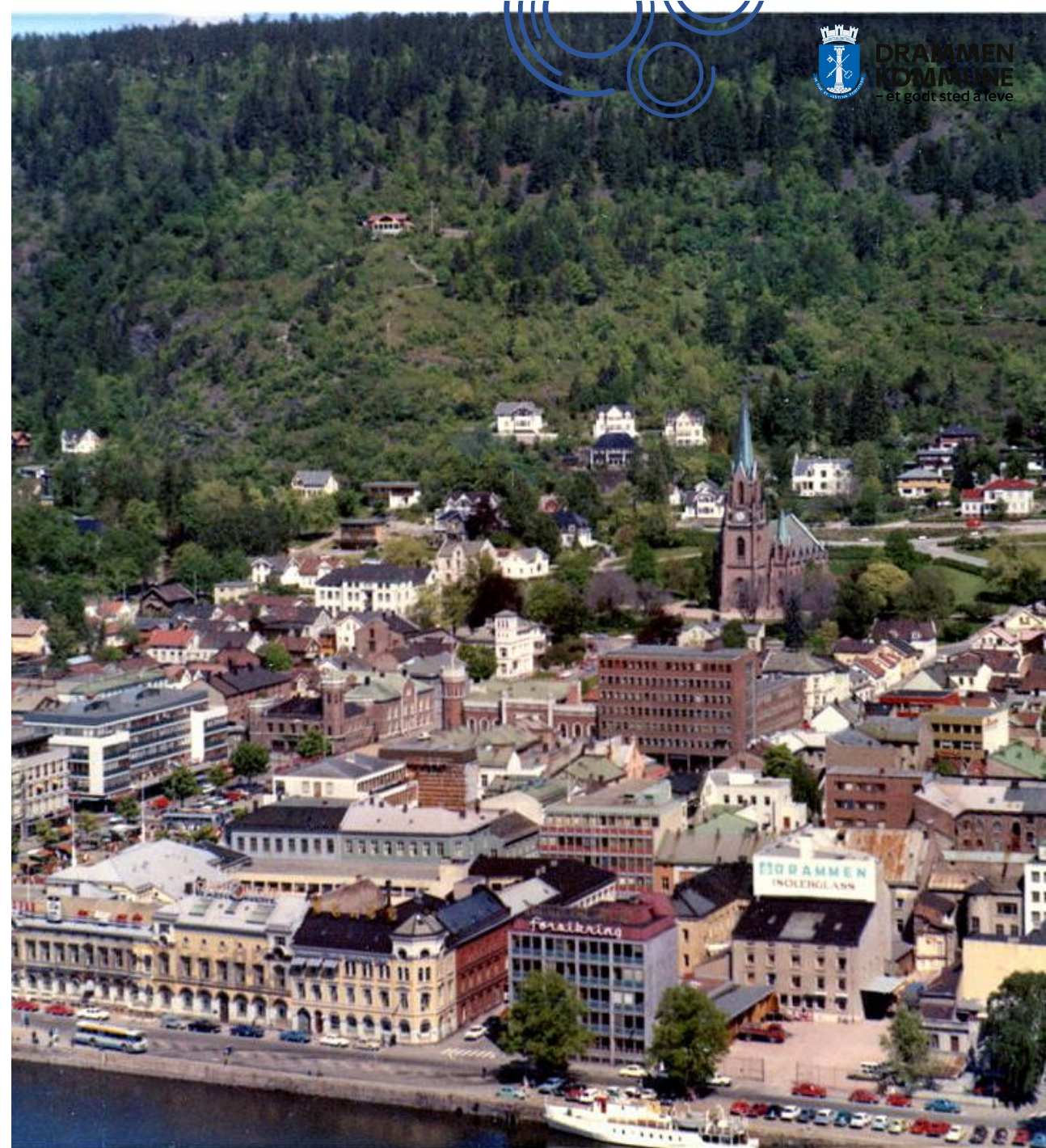
*Bestemmelsene om habilitet i forvaltningsloven og kommuneloven skal bidra til å øke tilliten til den etiske standarden i kommunen ved at de **bidrar til at avgjørelser blitt tatt** på objektivt grunnlag og **uten påvirkning av utenforliggende hensyn**.*

(NOU 2016:4)

Perspektivet ved habilitetsvurderinger

- «Utenfra og inn»
- Det er ikke avgjørende om en person *har* svekket upartiskhet, men om det foreligger forhold som er *egnet* til å svekke allmennhetens tillit til at vedkommende er upartisk

KOMMUNELOVEN
(LOV OM KOMMUNER
OG FYLKESKOMMUNER)

av 22. juni 2018 nr. 83

med endringer, sist ved lov
av 2. juni 2023 nr. 21
(i kraft 1. juli 2023)

med historiske noter

Når gjelder habilitetsreglene?

- Reglene i forvaltningsloven gjelder «ved behandling av saker i folkevalgte organer» jfr. kommuneloven § 11-10
- Habilitetsreglene gjelder for både ansatte og folkevalgte, jfr. forvaltningsloven § 6 jfr. kommuneloven § 11-10

Når gjelder habilitetsreglene

- Kravene til habilitet gjelder under hele saksbehandlingen i det folkevalgte organ – ikke bare ved for eksempel votering.
- Kravene gjelder selv om organet kun har innstillingsrett
- Det er rettslig uenighet om habilitetsreglene gjelder når en partigruppe behandler en sak hvor den folkevalgte vil være inhabil ved senere behandling i folkevalgt organ.
  - Bernt med flere mener nei. I tilfelle nødvendig med lovendring.
- Uansett taler de beste grunner til at habilitetsreglene praktiseres i slike sammenhenger.
  - Anbefales også av KS` etikkutvalg

Grunnlag for habilitet – forvaltningsloven § 6

- Det foreligger inhabilitet når:
  - Man selv, ektefelle/forlovede, en nær slektning, en man er verge/fullmektig for eller et selskap man er leder i; er **part** i saken, jfr. forvaltningsloven § 6 første ledd. **Absolutte** inhabilitetsgrunner.
  - Det foreligger «*særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til (...) upartiskhet*», jfr. forvaltningsloven § 6 annet ledd.
    - Den praktisk viktigste regelen om inhabilitet.

Vurderingen etter § 6 annet ledd

«Likeså er han ugild når andre **særegne forhold** foreligger som er **egnet** til å **svekke tilliten** til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.»

Vurderingen etter § 6 annet ledd

- Konkret og bred skjønnsmessig vurdering.
- Avgjørende om den folkevalgte har et slikt forhold til saken eller partene at allmennhetens tillit til lokaldemokratiet kan bli svekket ved deltakelse ved behandlingen av saken.

Vurderingen etter § 6 annet ledd

«Særegent forhold»

- Innholdet i begrepet kan ikke angis uttømmende
- Det er først og fremst tale om de ytre forhold, og om disse objektivt sett er egnet til å svekke tilliten
- Opplistingen i § 6 første ledd gir et utgangspunkt og kan veilede.
  - En fjernere tilknytning enn det som er nevnt i første ledd leder som utgangspunkt ikke til inhabilitet etter annet ledd.
  - Det må noe mer til.

Vurderingen etter § 6 annet ledd

- Det særegne forholdet må være «egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet»
- Momenter ved vurderingen:
  - Om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for medlemmet selv eller noen som denne har nær personlig tilknytning til.
  - Om inhabilitetsinnsigelsen er reist av en part.
  - Hva som utgjør særegne forhold må vurderes konkret fra sak til sak

Vurderingen etter § 6 annet ledd

- «Særlig fordel, tap eller ulempe»
- Det må være en fordel eller ulempe som tilkommer vedkommende/noen man har nær personlig tilknytning til spesielt, eller som disse vil merke i spesielt stor grad.
- Hvis mange eller en ubestemt krets vil få tilsvarende fordel eller ulempe, er det ingen særlig fordel eller ulempe for tjenestemannen/nærstående.
  - En folkevalgt vil ikke være inhabil ved behandling og vedtakelse av lokal forskrift om båndtvang for hund selv om vedkommende selv har hund, jfr. NOU 2016:4.
- Den særlige fordel eller ulempen kan være av både ideell, økonomisk, faglig eller prestisjemessige grunner.

Eksempler:

Ektefeller:

2011-05-16. 3704/2011: Vurdering av kunnskapsminister Kristin Halvorsens habilitet.

- Ektefelle (CH) ansatt i NRK – leder av underholdningsavd. (direkte under divisjonsdirektør for NRK Marienlyst).
- Spørsmål om kunnskapsministerens habilitet i forbindelse med behandling av statsbudsjettet og særlig størrelsen på kringkastingsavgiften.
- Kringkastingsavgiften utgjør den vesentligste delen av NRKs inntekter – budsjettet er derfor avgjørende for rammevilkår.
- Indirekte betydning for (CH) – men liten betydning for hvordan NRK skal disponere inntektene.

Lovavdelingens vurdering:

«Etter vårt syn er det klart at avgjørelse i saken ikke innebærer «særlig fordel, tap eller ulempe» for finansministerens ektemann. Han er i denne sammenheng bare en blant en rekke ansatte i NRK, og budsjettbehandlingen avgjør ikke noe om underholdningsavdelingens stilling sammenlignet med andre ledd i NRKs organisasjon. Regjeringens, herunder finansministerens, befatning med budsjettforslaget innebærer dermed heller ikke noe «særegent forhold» som kan føre til inhabilitet med utgangspunkt i forvaltningsloven § 6 annet ledd.»

Lovavdelingens vurdering:

*"For at spørsmålet om habilitet skulle oppstå på grunnlag av de fakta vi har beskrevet foran, måtte finansministeren etter vårt syn forberede eller treffe avgjørelse i en sak som **spesifikt** og **temmelig direkte** angikk underholdningsavdelingen i NRK og som fikk betydning for denne avdelingens rammevilkår og mer **spesifikt arbeidssituasjonen** til **finansministerens ektemann**. Alternativt kunne det tenkes at finansministerens ektemann i særlig grad hadde engasjert seg i en bestemt sak med tilknytning til egen arbeidssituasjon. Vurderingen av om habilitet foreligger, må også i slike tilfeller bli **konkret.**"*

Eksempel 2: Betydning av uttalelse om sak i media

23/3930: Habilitetsvurdering av landbruks- og matminister Geir Pollestad

- Klage over avslag på søknad om erstatning etter avvikling av pelsdyrvirksomhet.
- Pollestad hadde som stortingspolitiker uttalt seg i Jærbladet om Hetlands sak.
- Spørsmål om Pollestads uttalelser førte til inhabilitet slik at underordnede i departementet også var det til å behandle klagesaken.
- Kun uttalelsene til Jærbladet som forelå av opplysninger knyttet til eventuell inhabilitet

Eksempel 2 - Betydning av uttalelse om sak i media

Uttalelsene til Jærbladet:

'tykkjer det er rett at ho nyttar moglegheita til å klaga'

'Eg meiner det høyrest ut som ho har ei god sak og kjem til å argumentera for at ho skal få erstatning, utan at eg kan lova noko ...'. Av artikkelen fremgår også at Pollestad 'forstår at Hetland er i ein fortvila livssituasjon og seier at han kjem til å følga opp saka vidare'. Det fremgår også at han skal ha presisert at daværende 'statsråd Sandra Borch ikkje kan uttala seg om saka fordi det ville gjort henne inhabil'.

Eksempel 2 - Betydning av uttalelse om sak i media. Lovavdelingens vurdering

«Etter vårt syn skal det **svært mye til** før en statsråds engasjement i en sak til fordel for et bestemt standpunkt, basert på et bestemt politisk syn eller bestemte politiske avveininger, kan føre til at han blir inhabil, så lenge det ikke er grunn til å tro at dette også er utslag av en **personlig særinteresse** i saken (sml. Rt-1996-64). Et slikt engasjement er en **legitim del av politisk oppnevnte tjenestemenns virke**. Dette gjelder som utgangspunkt **også i enkeltsaker** av den typen som det her er tale om. [...] Vi tilføyer at det kan være større grunn til forsiktighet i enkelte andre sakstyper, for eksempel visse saker om **særlig tyngende inngrep** overfor den enkelte som reiser mer grunnleggende rettssikkerhetsspørsmål. I vurderingen kan det også ha betydning på hvilket tidspunkt en meningsytring om saken er avgitt, jf. nedenfor.»

Eksempel 2 - Betydning av uttalelse om sak i media. Lovavdelingens vurdering

«Uttalelsene er såpass forsiktige at de ikke kan tas til inntekt for at Pollestad har konkludert om hva som er riktig utfall av klagesaken. Uttalelsene er etter vår vurdering av en slik karakter at de som det klare utgangspunktet **ikke vil være egnet til å svekke tilliten** til Pollestads upartiskhet i Hetlands klagesak.»

Særskilte regler ved klagebehandling i folkevalgte organ

- Folkevalgt som har vært med på å forberede eller treffe vedtak i en sak **som ansatt** i kommunen, er inhabil til senere å behandle samme saken i et folkevalgt organ i kommunen.
  - Gjelder ikke ved behandling og vedtakelse av årsbudsjett, økonomiplan, kommuneplan, regional planstrategi og regional plan
- Folkevalgt som har vært med på å forberede eller treffe vedtak i første instans er inhabil til å forberede eller treffe vedtak i klageinstansen
- Inhabilitet inntreffer ikke ved valg til offentlige tillitsverv eller ved fastsetting av godtgjøring og lignende for slike verv

Særskilte hensyn/momenter for folkevalgte

- Folkevalgte er valgt for å fremme en politisk agenda
  - «Det er klart at de folkevalgte må kunne forfølge sine politiske ideer og vareta interesser for sine velgergrupper uten å bli inhabile», jfr. Ot.prp.nr.27 (1968-1969).
  - Folkevalgte har i utgangspunktet en vid adgang til å diskutere potensielle politiske saker med parter, innbyggere eller interessenter, og folkevalgte kan på forhånd danne seg og uttrykke klare mening om hva som er «riktig» utfall av en sak uten at man blir inhabil ved senere politisk behandling.
- Sektortilknytning eller gruppeinteresser fører ikke uten videre til inhabilitet.
  - Det at en folkevalgt representerer en generell interesse, har særlig kjennskap eller erfaring med et område medfører heller ikke uten videre inhabilitet.
  - Jo smalere gruppe, jo mer aktuelt å vurdere habiliteten.

Behandling av habilitetsspørsmål

- Spørsmål om habilitet **avgjøres** ved votering av det aktuelle folkevalgte organet i tilknytning til hver aktuell sak, jfr. fvl. § 8.
  - Medlemmet hvis habilitet vurderes kan uttale seg, men fratrer før debatt og votering over habilitetsspørsmål.
  - Avgjørelser om habilitet skal protokollføres og er gjenstand for lovlighetskontroll.
- Den enkelte representant er ansvarlig for å være habil i alle saker man deltar i behandlingen av.
- Spørsmål om mulig inhabilitet bør tas opp så tidlig som mulig i forkant av møtet.
  - Meldes til politisk sekretariat, som innkaller vara og bestiller evt. vurdering fra kommuneadvokaten.
- Betydningen av kommuneadvokatens vurderinger.

Praktisk fra pol.sek

- Meld fra til politisk sekretariat
politikerpost@drammen.kommune.no
- Vi sender ev. til kommuneadvokaten og formidler svaret (råd)
- Tilstrekkelig tid – 3 dager
- Politisk sekretariat innkaller vara
- Beslutningen tas av organet
- Fratre behandlingen
- Behøver ikke forlate møtet
- Tre til side

